DOI: 10.32844/2222-5374-2020-105-3.32

УДК: 351.741(477)

Павлюк І. Ю.,

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ГОСПОДАРСЬКИХ СУДІВ

Правові основи організаційного, фінансового та матеріально-технічного забезпечення діяльності господарських судів, що відповідають стандартам сучасної правової держави і сприяють ефективному функціонуванню судової системи в цілому, є найважливішою гарантією статусу суддів і якісного здійснення правосуддя, зокрема в господарських судах. За умови всебічного дотримання принципів організаційного забезпечення функціонування господарських судів ефективно та комплексно реалізовується процедура господарського судочинства. Враховуючи черговий виток судової реформи в Україні, можемо вбачати актуальність тематики дослідження насамперед як вивчення нормативно-правових основ організаційного забезпечення діяльності господарських судів для встановлення напрямків новелізації законодавства у цій сфері. Метою статті є вивчення та систематизація правових засад організаційного забезпечення діяльності господарських судів в Україні. Стаття присвячена дослідженню правових засад організаційного забезпечення діяльності господарських судів в Україні. Визначено, що складовими елементами механізму організаційного забезпечення діяльності суду є: 1) суб'єкти управління господарськими судами – Президент України, Верховна Рада України, Верховний Суд, Касаційний господарський суд, голови господарських судів, Вища кваліфікаційна комісія суддів, Вища рада правосуддя, органи суддівського самоврядування; 2) суб'єкти організаційного забезпечення діяльності господарських судів – Державна судово адміністрація та її територіальні управління, апарати господарських судів. Запропоновано розмежувати правові акти держави у цій сфері на дві групи: загальні та спеціальні. Встановлено основні правові засади організаційного забезпечення господарських судів окремими суб'єктами, вивчено їх основні завдання та повноваження, що закріплено у відповідних актах законодавства. Підкреслено постійний процес реформування системи судочинства та прийняття актуальних підзаконних актів у сфері організаційного забезпечення діяльності господарських судів в Україні.

Ключові слова: господарський суд, організаційне забезпечення, правові засади, суб'єкт, нормативно-правовий акт, підзаконний акт.

Актуальність теми. Правові основи організаційного, фінансового та матеріально-технічного забезпечення діяльності господарських судів, що відповідають стандартам сучасної правової держави і сприяють ефективному функціонуванню судової системи в цілому, є найважливішою гарантією статусу суддів і якісного здійснення правосуддя, зокрема в господарських судах. За умови всебічного дотримання принципів організаційного забезпечення

функціонування господарських судів ефективно та комплексно реалізовується процедура господарського судочинства.

Враховуючи черговий виток судової реформи в Україні, можемо вбачати актуальність тематики дослідження насамперед як вивчення нормативно-правових основ організаційного забезпечення діяльності господарських судів для встановлення напрямків новелізації законодавства у цій сфері. Зауважимо, що процес реформування у будь-якій сфері має під собою чітке нормативне підґрунтя у вигляді різного роду та юридичної сили нормативних актів. Повноцінний та глибокий науковий аналіз організаційного забезпечення діяльності адміністративних судів не є можливим без нормативно-правового регулювання.

Необхідність удосконалення теоретичного базису щодо правових засад організаційного забезпечення діяльності господарських судів в Україні та малодослідженість цієї проблематики обґрунтовує актуальність представленої статті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичним підґрунтям дослідження, можемо вказати праці науковців щодо діяльності господарських судів України, таких як: В. Авер'янов, О. Бандурка, Ю. Битяк, А. Венедиктов, В. Колпаков, В. Копейчиков, Р. Куйбіда, Д. Лук'янець, С. Петков, М. Савченко, Є. Харитонов, Ю. Якимов.

Безпосередньо проблематиці організаційного забезпечення діяльності господарських судів присвячені дослідження М. Баженова, О. Безпалової, С. Бутирського, М. Козюбри, В. Кравчука, О. Світличного, В. Сіренко, С. Степанова та інших. Поряд із цим, проблематика наукового дослідження потребує встановлення більш конкретного системного бачення щодо правових засад організаційного забезпечення діяльності господарських судів в умовах сьогодення.

Метою статті є вивчення та систематизація правових засад організаційного забезпечення діяльності господарських судів в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Комплексний аналіз правових засад організаційного забезпечення діяльності господарських судів є неможливим без встановлення переліку основних нормативно-правових актів, що регламентують це питання.

Відтак, пропонуємо розмежувати правові акти держави у цій сфері на дві групи: загальні та спеціальні.

До загальних відносимо: Конституцію України від 28.06.1996 [3], Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV [1], Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII [11] та інші нормативно-правові акти.

Що стосується другої групи спеціальних актів, то до неї включаємо такі нормативні документи, наприклад, як: Інструкція з діловодства в місцевих та апеляційних судах України від 20.08.2019 [2], Правила пропуску осіб до приміщень Господарського суду [9; 10] та інші.

Тож, продемонструвавши системне бачення правових актів щодо функціонування судів, можемо перейти безпосередньо до розгляду встановлених вищезазначеними документами правових засад забезпечення організації діяльності господарських судів. У межах статті розглянемо правові засади, що закріплені у актах, віднесених до групи загальних.

Відповідно до Конституції України встановлено основні засади судочинства в Україні. Законодавець вказує, що державою забезпечується фінансування та належні умови для функціонування судів і діяльності суддів [3]. Тож, цією конституційною нормою законодавець закріплює гарантію фінансування судів, а також вказує на окремий механізм його реалізації. Так, відповідно до Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 19, 42 Закону України «Про Державний бюджет України на 1999 рік» (справа про фінансування судів) від 24.06.1999 року № 6-рп/1999 роз'яснюється, що видатки Державного бюджету України на створення належних умов функціонування судової влади захищаються безпосередньо Основним Законом України і не можуть бути скорочені органами законодавчої або виконавчої влади нижче того рівня, який забезпечує можливість повного і незалежного здійснення правосуддя згідно із законом [13].

Окрім конституційних положень, що гарантують фінансування та утримання судів в Україні сьогодні, основним законодавчим актом, що регламентує механізм організаційного забезпечення діяльності господарських судів є Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII [11].

Організаційному забезпеченню діяльності судів у Законі № 1402-VIII від 02.06.2016 присвячено окремий розділ, у якому закріплено, що в Україні діє єдина система забезпечення функціонування судової влади – судів, органів суддівського врядування, інших державних органів та установ системи правосуддя. Також встановлено перелік суб'єктів, що беруть участь в організаційному забезпеченні судів, зокрема господарських, серед них: Вища рада правосуддя, Вища кваліфікаційна комісія суддів України, Державна судова адміністрація України та Національна школа суддів України, інші органи державної влади та органи місцевого самоврядування.

Окремим елементом механізму організаційного забезпечення діяльності судів є засади їх фінансування, передбачені також Законом № 1402-VIII від 02.06.2016. Відповідно до цього, головним розпорядником коштів Державного бюджету України щодо фінансового забезпечення діяльності судів здійснює Державна судова адміністрація України [11].

Законом розкривається також правовий статус суб'єктів організаційного забезпечення судів, у тому числі господарських, а саме Державної судової адміністрації України, апарату суду, Служби судової охорони та ін.

На підставі аналізу положень Закону України «Про судоустрій та статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII [11] можемо дійти до висновку, що складовими елементами механізму організаційного забезпечення діяльності суду є: 1) суб'єкти управління господарськими судами – Президент України, Верховна Рада України, Верховний Суд, Касаційний господарський суд, голови господарських судів, Вища кваліфікаційна комісія суддів, Вища рада правосуддя, органи суддівського самоврядування; 2) суб'єкти організаційного забезпечення діяльності господарських судів – Державна судова адміністрація та її територіальні управління, апарати господарських судів.

Виходячи з цього, можемо зазначити, що правові засади безпосередньо організаційного забезпечення господарських судів в Україні визначають такі

нормативно-правові акти, що регламентують діяльність суб'єктів організаційного забезпечення діяльності господарських судів: Рішення Вищої ради правосуддя Про затвердження Положення про Державну судову адміністрацію України від 17.01.2019 № 141/0/15-19 [12], Наказ Державної судової адміністрації Про затвердження Типового положення про територіальні управління Державної судової адміністрації України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі від 5.07.2015 № 104 [4], Наказ Державної судової адміністрації Про затвердження Типового положення про апарат суду від 08.02.2019 № 131 [5].

Розглянемо детальніше правові засади організаційного забезпечення Положення Про Державну судову адміністрацію від 17.01.2019 № 141/0/15-19. Власне саме у цьому нормативному акті визначено, що повноваження з організаційного та фінансового забезпечення діяльності органів судової влади з метою створення належних умов функціонування судів, у тому числі господарських, і діяльності суддів, покладено на Державну судову адміністрацію. У пункті 2 цього Положення, законодавцем встановлено, що організаційне забезпечення становлять заходи матеріально-технічного, кадрового, інформаційного, організаційно-технічного характеру, ведення судової статистики, діловодства та архіву суду. Окрім того, розкриваються основні завдання, повноваження та права Державної судової адміністрації, які спрямовані на реалізацію організаційного забезпечення судів, у тому числі господарських [12].

Типове положення про територіальні управління Державної судової адміністрації України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі від 5.07.2015 № 104 стосується територіальних управлінь Державної судової адміністрації, основним завданням яких є організаційне забезпечення діяльності місцевих судів та фінансове забезпечення місцевих загальних судів з метою створення належних умов для діяльності судів, суддів цих судів та забезпечення роботи органів суддівського самоврядування [4].

Територіальним управлінням надано комплекс повноважень для реалізації покладених на них завдань, а саме: здійснювати функції розпорядника коштів Державного бюджету України; забезпечують організацію роботи щодо надання матеріалів для формування пропозицій до проекту закону про Державний бюджет України; організовують та фінансують будівництво і ремонт будинків та приміщень місцевих загальних судів, їх технічне оснащення та укладають відповідні договори, відповідно до вимог законодавства; організовують комп'ютеризацію місцевих загальних судів для здійснення судочинства, діловодства, інформаційно-нормативного забезпечення судової діяльності та забезпечення функціонування автоматизованої системи документообігу в судах; забезпечують місцеві загальні суди необхідними технічними засобами фіксування судового процесу в межах коштів, передбачених у Державному бюджеті України на фінансування відповідних судів; забезпечують місцеві загальні суди та суддів цих судів символами судової влади (Державний Прапор України, зображення Державного Герба України), мантиями та суддівськими нагрудними знаками; організовують роботу з ведення судової статистики, діловодства та архіву у місцевих судах та ін. [4].

Ще одним важливим актом, що встановлює правові засади організаційного забезпечення господарських судів є Типове положення про апарат суду від 08.02.2019 № 131 [5]. Цей нормативний документ формує розуміння про функції апарату суду у господарських судах щодо їх організаційного забезпечення.

Серед основних завдань апарату суду, зокрема господарського, визначено наступні: створення належних умов діяльності суду для ефективного виконання суддями покладених на них повноважень; здійснення організаційного, інформаційно-довідкового й документального забезпечення підготовки справ і матеріалів для розгляду суддями; забезпечення ведення журналів (протоколів) судового засідання, фіксування судового процесу (судових засідань) технічними засобами, проведення відеоконференцій; організація та забезпечення ведення діловодства в суді, забезпечення підготовки й складання документів відповідно до інструкції з діловодства в суді, інших актів законодавства України; забезпечення належної організації експедиційної обробки документів; забезпечення ведення, обліку, формування, опрацювання, надсилання, друкування, тиражування, використання, зберігання та знищення матеріалів, документів та інших матеріальних носіїв інформації, пов'язаних із діяльністю суду; забезпечення дотримання вимог до ведення обліку, зберігання, використання, знищення документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять інформацію з обмеженим доступом; складання та подання в установленому порядку статистичної звітності про роботу суду, формування оглядів статистичних даних про підсумки діяльності суду та ін. [5].

Тож, нами встановлено основні правові засади організаційного забезпечення господарських судів окремими суб'єктами, вивчено їх основні завдання та повноваження, що закріплено у відповідних актах законодавства

Поряд з тим, нами вже неодноразово зазначалось, що однією із характерних рис періоду незалежності України є постійний процес реформування системи судочинства. Підтвердженням того, що у даному процесі увага постійно приділялась і питанням організаційного забезпечення діяльності судів, можуть слугувати такі підзаконні акти: Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми організаційного забезпечення діяльності судів на 2003-2005 роки» від 16.06.2003 р. № 907 [7], Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми забезпечення судів належними приміщеннями на 2006–2010 роки від 4 липня 2006 р. № 918 [8], Наказ Державної судової адміністрації України від 17 лютого 2014 року № 30 «Про організаційне забезпечення функціонування веб-порталу «Судова влада України» [6] та ін.

Висновки. Комплексний аналіз правових засад організаційного забезпечення діяльності господарських судів є неможливим без встановлення переліку основних нормативно-правових актів, що регламентують це питання, серед них виокремлено дві групи: загальні та спеціальні. До загальних віднесено: Конституцію України, Господарський кодекс України, Закон України «Про судоустрій і статус суддів» та інші нормативно-правові акти. Що стосується другої групи спеціальних актів, то до неї включаємо такі нормативні документи, наприклад, як: Інструкція з діловодства в місцевих та апеляційних судах України, Правила пропуску осіб до приміщень Господарського суду та інші. У межах статті вивчено основні

положення актів, що віднесено до групи загальних. Такий підхід обґрунтовуємо як необхідність формування бачення цілісної системи організаційного забезпечення діяльності господарських судів. Поряд з тим, підкреслено постійний процес реформування системи судочинства та прийняття актуальних підзаконних актів у сфері організаційного забезпечення діяльності господарських судів в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Інструкція з діловодства в місцевих та апеляційних судах України від 20.08.2019 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0814750-19#n22>.
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
4. Про затвердження Типового положення про територіальні управління Державної судової адміністрації України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі: Наказ Державної судової адміністрації від 5.07.2015 № 104 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0104750-15#Text>.
5. Про затвердження Типового положення про апарат суду: Наказ Державної судової адміністрації від 08.02.2019 № 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0131750-19#Text>.
6. Про організаційне забезпечення функціонування веб-порталу «Судова влада України»: Наказ Державної судової адміністрації України від 17 лютого 2014 року № 30 URL: <https://dsa.court.gov.ua/dsa/inshe/14/gjflvghvtrjg>.
7. Про затвердження Державної програми організаційного забезпечення діяльності судів на 2003-2005 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.06.2003 р. N 907 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/907-2003-%D0%BF#Text>.
8. Про затвердження Державної програми забезпечення судів належними приміщеннями на 2006-2010: Постанова Кабінету Міністрів України від 4 липня 2006 р. № 918 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/918-2006-%D0%BF#Text>.
9. Правила пропуску осіб до приміщення Господарського суду Івано-Франківської області та на його територію транспортних засобів від 03.07.2020 № 32-А/г. URL: https://if.arbitr.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/sud5010/Pravula%20propusky%2003.07.2020.pdf.
10. Правила пропуску осіб до приміщень Господарського суду Кіровоградської області від 09.03.2016 URL: <https://kr.arbitr.gov.ua/userfiles/Pravila.pdf>.
11. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>.
12. Про затвердження Положення про Державну судову адміністрацію України: Рішення Вищої ради правосуддя від 17.01.2019 № 141/0/15-19 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr141910-19#Text>.
13. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 19, 42 Закону

України «Про Державний бюджет України на 1999 рік» (справа про фінансування судів) від 24.06.1999 року № 6-рп/1999 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-99>.

I. Pavliuk

LEGAL FUNDAMENTALS OF ORGANIZATIONAL SUPPORT OF ACTIVITIES OF ECONOMIC COURTS

Legal bases of organizational, financial and logistical support of commercial courts, which meet the standards of the modern rule of law and contribute to the effective functioning of the judicial system as a whole, are the most important guarantee of the status of judges and quality administration of justice, especially in commercial courts. Subject to full compliance with the principles of organizational support for the functioning of commercial courts, the procedure of commercial litigation is effectively and comprehensively implemented. Given the next round of judicial reform in Ukraine, we can see the relevance of the study primarily as a study of the legal framework for organizational support of commercial courts to establish areas for updating legislation in this area. The purpose of the article is to study and systematize the legal basis of organizational support of commercial courts in Ukraine. The article is devoted to the study of the legal basis of organizational support of commercial courts in Ukraine. There are determined that the components of the mechanism of organizational support of the court are: 1) subjects of management of commercial courts – the President of Ukraine, the Verkhovna Rada of Ukraine, the Supreme Court, the Commercial Court of Cassation, chairmen of commercial courts, the High Qualification Commission, the High Council of Justice municipality; 2) subjects of organizational support of the activity of commercial courts – the State Judicial Administration and its territorial administration, the staff of commercial courts. It is proposed to disclose legal acts of the state in this area regarding two groups: general and special. The main legal bodies dealing with the organizational support of commercial courts, individual entities, studying their main tasks and strengthening, which is enshrined in the relevant legislation. The constant process of reforming the judicial system and the adoption of relevant bylaws in the framework of organizational support of commercial courts in Ukraine is emphasized.

Keywords: commercial court, organizational support, legal bases, subject, normative-legal act, by-law.